

ÖLAND

Paradisøya
med en mørk fortid

- Karin Aasly
- Foredrag for
- TRONDHJEM ROTARY KLUB
- 25.01.2021

Paradis for ferienytere i dag, men slik har det ikke alltid vært.

Øya fremstår i dag som den ideelle ferieøy.

Varmt, flest soltimer i Sverige hver sommer, passe fuktig luft og nydelige sandstrender.

Mange aktiviteter fra zoo og tivoli til oppdagelsesturer og sykkelveier.

Men her skjuler seg noe, en historie som strekker seg 1500 år tilbake og preger øyfolket den dag i dag.

- De som har lest Johan Teorin sine krimbøker har fått med seg noe av det de som levde på øya på 1900 tallet kunne oppleve.
- Det flate karrige landskapet kan sluke alt, og føre død og fordervelse med seg.

Öland er første gang beskrevet på 800 tallet som en flat øy uten høy vegetasjon.

Ubeskyttet for ikke bare væreets makter, men også for fremmende makter og sjørøvere.

Hvordan skulle man klare å bo og beskytte seg?

Hva fikk folk i utgangspunktet til å komme til øya?

Må ha vært driftige mennesker som kom

- De klarte å samarbeide lagde seg hus, men da som borger.
- Disse borgene ble det etterhvert mange av på øya. I dag kjenner vi til at det har vært minst 17 stykker. Alle er ikke utgravde ennå, men den som er mest kjent er Eketorp borgen midt på øya.

Nesten alle borger er bygd på samme måte.

- Runde (mer eller mindre)
- Høye murer (4m eller mer)
- Inni borgen mange småhus radiært ordnede rundt muren og en kjerne av hus i midten.
- Det er få unntak fra den regelen, i dag kun tre kjente borger som avviker.
- Borgen hadde oftest to åpninger, plassert diametralt mot hverandre.

Borgene er bygde i stein

- Stein var fantes det mye av
- Borgene er i all hovedsak bygde i kalkstein, som er flat og lett å bearbeide.
- Gråstein som innlandsisen hadde ført med seg ble i stort sett brukt til andre ting eller stuet bort.

Eketorp-borgen ble gravd ut 1964-1974

Den siste borgen som er begynt utgravd er Sandby borg

Borgen ble oppdaget sent 2010

Man begynte utgraving 2011

2018 begynte nyheten bli allment kjent: man hadde oppdaget en borg som var svært gammel, fra 400-tallet!

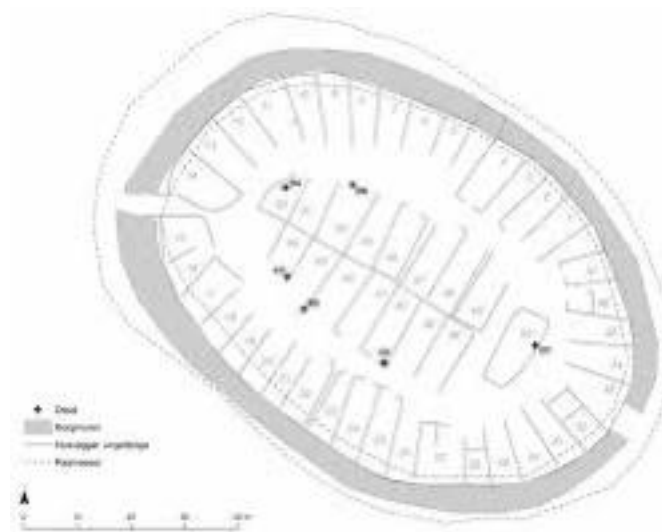
Det viser seg at Ölands befolkning hadde visst om borgen i flere hundre år, men en del ting snakker man ikke om.

Det hvilte en forbannelse over borgen!

Sandby borg ligger nærmere havet enn de andre borgene

- Den er stor (66x92 m)
- Den er oval
- Den har tre åpninger
- Og når man begynte grave forstod man snart at denne borgen var spesiell på mange måter.

Sandby borg

Hva er så spesielt med Sandby borg?

Man fant fort ut at borgen hadde hatt høye murer, tre åpninger og mange hus.

Da man begynte å grave inne i borgen fant man usedvanlig mange menneskeskjeletter.

Man traff på dem inne i husene flere i samme hus.

De ligger om hverandre, noen over et ildsted, forbrent.

Det er mange barn helt ned til 3 mnd. alder og mange ungdommer.

***Utgraving 2011-
2018***

Hva tyder funnene på

- Man mener borgene har vært utsatt for et overraskende angrep.
- Ingen av de døde bar våpen.
- Skjelettene tyder på at de har vært utsatt for slag og stikk i hode eller kropp, sannsynlig fra sverd og spyd.
- Det er ingen skader på armer, hvilket skulle tyde på at de ikke har verget seg eller angriperen har kommet bakfra.

Man tror angriperne kun hadde et mål for øye

- Drepe alle!
- De plyndret ikke. Hverken mat eller verdier.
- De forlot borgen slik den stod med de døde inni.
- Ingen ble begravd.
- Ingen kom tilbake til borgen på 1500 år.

Sandby borg

- Husene raste etterhvert ned over de døde
- Jord blåste over det igjen og etter århundre var borgen nærmest dekket av jord og gress. Kun synlig som en oval gressbevokst ring.
- Noen har vært der, men ikke visst hva det var, kalkstein er fjernet og brukt.

Tidsbestemmelsen for hendelsen er satt til ca år 440 e.kr, tidlig på sommeren.

- Det er kun 10% av borgen som er utgravd til nå, man mener at det er minst 200 personer som ligger der.
- Man tror at ettersom man bare har funnet menn, ungdommer og barn, at de kvinner som må ha vært en del av husholdningen, enten har blitt tatt til fange eller de befant seg på et annet sted i borgen enn i det feltet som til nå er gravd ut.

Hvilke gen-materiale man her vil finne er ennå uvisst.

- Man vet nå at borgen gikk til grunde samtidig med Romerikets fall.
- Man har også funnet tydelige spor av at det var handel med romerne på plassen (Mynter og smykker)
- Man vet også at borgen hadde en høytstående kultur.
- Man laget glass selv på stedet, man hadde mye gullmynt, smykker, kledespinner og glassperler av forskjellige verdi-grupper.

Mynter funnet i Sandby

Alt står slik det gjorde for 1500 år siden, - urørt

- Hva ville de som utførte denne masakre ?
- Hvem var de?
- Hvem var det som bodde der?

Etter at man begynte med bosetting utenfor borgene kom etter kristningen av landet også kirker, alle bygde som kombinerte forsvars-festninger

- Den mest genuine gjenstående av disse er Kjälla ödekyrka bygd på 1100-tallet.

Bygget i tre etasjer med gudshus lengst ned, deretter magasin for mat, og øverst forsvarsetasje.

Fler og fler tettsteder følte de trengte et forsvar og etterhvert hadde alle samfunn sin kirke.

Etterhvert ble kirkene modernisert og likner i dag mest vanlige stein kirker, men de fleste har sine forsvarstårn bevarte.

1100 ble det oppført en borg på kanten av landborgen mot sundet til fastlandet.

- Dette var også en forsvarsborg, men inntogs fort av kongen og forskjellige konger har satt sine avtrykk i borgen med utbygging av diverse slag.

***Etter en brand 1806 ble borgen
totalskadd og kun ruinene står igjen***

Borgholms slott ble helt fram til 1700-tallet kalt Borkholm

1300-tallets Konger og kongestrider

- Dette gikk hardt utover øya
- Stridigheter i Sverige (fastlandet) mellom konger og kongesønner påvirket øya så negativt at det kan kalles røveri.
- Øland blir en sk. Førlening, først til kongen seinere til en kongesønns enke.
- Bøndene ble dermed nødt til å avstå mye av det de produserer til det hushold de kongelige behaget å føre.

Blodbadet 1613

Etter Kalmar-krigen med dansk okkupasjon av Öland, bl øya senere gjenerobret av Sverige.

Kostet 13 Ölandsbønder livet.

Hvordan gikk det for seg.

Disse mistet ikke hodet i strid, men ved en inkvisisjon igangsatt av den svenske kongen.

Hadde nå ikke «Ölenningene» vært så lure, kunne den samme skjebnen ha rammet mange flere.

Etter Blodbadet ble Öland svensk og «kronans» øy.

Det innebar at bøndene ble livegne.

Hvorfor? Nå igjen.... Jo Kongen trengte alt han kunne få til krigsmakten.

1613 var Sverige i stadige kriger, bla mot Polen og det er et nytt krig som venter: 30-års krigen (1618- 1648)....

1700 tallet var mer fredelig i alle fall etter Karl XII.

Det var da Carl v. Linnè foretok sin reise til Öland i 1741.
Han fant da mange arter han ikke sett tidligere.

1800 tallets misvekst

I flere år på rad kom under dette århundre forskjellige uår med potet-tørråte og dårlige avlinger av korn, gras og belgfrukter.

Folket svalt, dyrene svalt. Nå ser det mørkt ut igjen.

Under den rolige perioden hadde folketallet økt betraktelig og nå strakk maten ikke til.

Mange emigrerte til Amerika, fler enn fra noe annet fylke i Sverige. 18 000 øyboere dro over Atlanteren i håp om lykke.

1900 tallet var nok det århundre som viste størst, og til nå, mest varig velstand på øya.

- Kongefamiliens øyne falt igjen på plassen og Dronning Victoria lot bygge et staselig slott ikke langt fra det gamle som nå kun var en ruin. Det nye slottet, Solliden, benyttes den dag i dag av kongefamilien.
- Fra 1950 økte turismen gradvis og skulle etterhvert bli en stor inntektskilde for øya.
- Jordbruket fikk et oppsving.
- Tanken om at det ville være greit med en bru til fastlandet tok fart.

*Kongefamilien
i dag er meget
populære på
øya*

En rik fauna spesielt av fugler

Våre egne ornitologer

***Men også andre
dyr***

***Rik flora med mange planter
som ikke er å finne ellers i
Sverige eller i Scandinavia***

